ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№12
2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 394 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari 26
Xuseynova Abira Amanovna

Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication....31
Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna

Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash....35
Abdurasulova Gulrux Habibullayevna

Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari 40
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojialiyeva Sarvinoz Elyorjon qizi

Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...44
Asatova Dildora Aslamovna

Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli....49
Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna

Insultdan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi 52
Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna

The Concept of Symbols in Linguoculturology 56
Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi

Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi....59
Mirxalilova Nargiza Akbarovna

Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish 63
Mitaliboyeva Dildora

Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish 66
Nartayeva Shahnoza Yulchibayevna

Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari....71
Normatova Nilufar Komilovna

Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda)....76
Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya

Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish 80
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model....83
Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi

"Sab'ai sayyor" asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar 87
Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi

Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri....91
Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna

Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish....95
Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li

Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish 99
Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli 102
Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi

Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 106
Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili 109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich

Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari 112
Yarashev Jo'rabek To'rayevich

Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки 117
Габдульманова Ильнура Минисламовна

Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов 119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи

Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования 124
Уразова М. Б., Усманова У. Б.

Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–махалля" в Узбекистане ..130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли

Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи 135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи

Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati 139
Berkinova Charos Islomovna

O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi 142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi

Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari 145
Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi

Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya 150
Ergasheva Umrinisso Komilovna

Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirsh omilidir....153
Ermatova Gulnoz Pirimovna

O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni 156
Gazibekova Feruza Hakimovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi 159
Haydarova Feruza Haydar qizi

Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi....162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi 165
Jumayeva Malika Aliyevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish....168
Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari....175
Masharipova Dilfuza Muxammatjon qizi

Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi 178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi....181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna

Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi 184
Narzullayeva Sevara Omonovna

O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari....187
Nizamova Nodira Paxritdinovna

Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi 191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova

Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi....195
Nodira Sherboyeva

Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida 198
O'ktam Nosirov
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi 204
Rustamova Shoxista Omonjonovna
Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari 208
Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li
Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari 212
Sa'dullayeva Rushana
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 215
Saidova Dilbar Erkinovna
Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari 218
Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi
Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish 223
Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi
Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi 226
Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi
Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari 229
Yaqubova Shoira Tog'aymuratovna
Emotsional intelektni rivojlantirishning nazariy asoslari 233
Yarmatov Raxmboy Baxramovich
Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojantirish 239
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi
Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык 242
Марупова Дилфуза Давроновна
Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari 247
F. R. Xosilova
Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish 251
Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi 256
Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi
Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi 259
Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari 262
Aliyeva Zuxra Tursunboyevna
Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni..265
Aripov Shokirjon Olimovich
Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari 268
Avliyoqulova Nasiba Choriyevna
Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari 272
Baratov Baxtiyorjon Qodirovich
Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli 275
Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondoshuvdan foydalanish texnologiyasi 278
Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi
Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 284
Ismailova Nilufar Isroildjanovna
Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages......289
Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna
Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari 292
Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi
Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish 296
Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari 302
Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna

O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili 306
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna

Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari 313
Maqsudova Nodira Alijonovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi 317
Muxiddinova Dilfuza Sherdor qizi

Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli....320
N. Q. Olimova

Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi 323
Narzullayeva Sevara Omonovna

O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi 326
Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari....329
Olloqulova Farzona Umedillayevna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi 332
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi

Talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari 335
Rustamova Shoxista Omonjonovna

Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari 339
Sultonova Zarina Uchqun qizi

Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonalashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida 343
To'xtasinova Farida Davlatali qizi

B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari 347
Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna

Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida 350
Umarova Nigora Alisherovna

Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri 353
Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna

Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari 356
Xidirova Maftuna Ilhom qizi

Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari 362
Xo'shboqova Farida Komiljon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari 370
Xusanova Gulruxsor To'lqin qizi, Aliyeva Muhlisa Baxodir qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish 374
Zokirova Sohibaxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi

Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан 377
Албеков Шокир Адилбекович

Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью....381
Сатымова Светлана Сатымовна

Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения....385
Ташева Дилором Салимовна

Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам 389
Тоджибоева Наргиза Джумабоевна

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI GIPERAKTIV BOLALAR BILAN ISHLASHDA PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI OSHIRISH METODIKASI

Raimqulova Sojida Abdusaid qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan samarali ishlashda tarbiyachi-pedagoglarning pedagogik kompetentligini oshirishga qaratilgan metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Giperaktivlikning psixologik-pedagogik xususiyatlari, tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari, metodik qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va amaliy strategiyalar yoritiladi. Shuningdek, pedagogik jarayonda o'yin texnologiyalari, individual yondashuv va ijobiy intizom tamoyillarining ahamiyati ilmiy asoslangan. Pedagogning kompetentligini oshirish – bu faqat nazariy bilimlar emas, balki giperaktiv bolalar bilan aniq metodlar asosida ishlash, ularning psixologik holatini tushunish, samarali o'yinlar tashkil etish hamda individual rivojlanish trayektoriyasini tuzish qobiliyatidir. Mazkur maqola aynan shu masalaga ilmiy yondashuvni taklif etadi.

Kalit so'zlar: giperaktiv bola, maktabgacha ta'lim, pedagogik kompetentlik, o'yin metodikasi, individual yondashuv, ijobiy intizom, rivojlanish, texnologiya, yondashuv, moslashuv, pedagogik, impulsivlik, tayyorgarlik.

Abstract: This article analyzes methodological approaches aimed at enhancing the pedagogical competence of preschool educators in effectively working with hyperactive children. It examines the psychological and pedagogical characteristics of hyperactivity, the professional competencies of educators, mechanisms of methodological support, and practical strategies. The importance of play-based technologies, an individual approach, and the principles of positive discipline in the educational process is also scientifically substantiated. Improving a teacher's competence is not only about theoretical knowledge, but also about the ability to work with hyperactive children using specific methods, understanding their psychological state, organizing effective games, and developing an individual developmental trajectory. This article offers a scientific approach to addressing this issue.

Key words: hyperactive child, preschool education, pedagogical competence, play methodology, individual approach, positive discipline, development, technology, approach, adaptation, pedagogical, impulsivity, preparedness.

Аннотация: В данной статье анализируются методические подходы, направленные на повышение педагогической компетентности воспитателей-педагогов в эффективной работе с гиперактивными детьми дошкольного возраста. Рассматриваются психолого-педагогические особенности гиперактивности, профессиональные компетенции воспитателя, механизмы методической поддержки и практические стратегии. Также научно обоснована важность игровых технологий, индивидуального подхода и принципов позитивной дисциплины в педагогическом процессе. Повышение компетентности педагога – это не только теоретические знания, но и умение работать с гиперактивными детьми на основе конкретных методик, понимать их психологическое состояние, организовывать эффективные игры и составлять индивидуальную траекторию развития. Данная статья предлагает научный подход именно к этому вопросу.

Ключевые слова: гиперактивный ребенок, дошкольное образование, педагогическая компетентность, игровая методика, индивидуальный подход, позитивная дисциплина, развитие, технология, подход, адаптация, педагогический, импульсивность, подготовка.

KIRISH

So'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimida giperaktiv bolalar sonining ortishi tarbiyachilardan yuqori kasbiy tayyorgarlik va psixologik-pedagogik yondashuvni talab qilmoqda. Giperaktivlik (Attention Deficit Hyperactivity Disorder – ADHD) asosiy e'tibor yetishmovchiligi, impulsivlik va ortiqcha harakatchanlik bilan tavsiflanadi. Bu holat bolalarning maktabgacha ta'lim jarayonida faol ishtirok etishiga, ijtimoiy moslashuviga ham ta'sir ko'rsatadi. Giperaktiv bolalar tez hayajonlanish, impulsiv harakatlar, topshiriqqa uzoq diqqat qila olmaslik, o'z xatti-harakatlarini nazorat qilishning sustligi, nutqiy faollikning yuqoriligi, tez chalg'ish, bir faoliyatdan boshqasiga tez o'tish va boshqa xatti-harakatlari bilan boshqa bolalardan ajralib turadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Psixologlarning ta'kidlashicha, giperaktiv bolalarda ijodiy salohiyat yuqori bo'ladi. Ularning energiyasini to'g'ri yo'naltirish pedagogdan maxsus yondashuvni talab qiladi. Giperaktiv bolalar bilan o'tkaziladigan har bir pedagogik va psixologik mashg'ulotlar ularning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Sensor sezgirlikka oid bo'lgan – taktil yo'lakchada yurish, yumshoq sharlar bilan mashqlar, ayniqsa suv terapiyasi va qum bilan o'yinlar yuqori darajada ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi mashg'ulotlar hisoblanadi. Suv terapiyasi (aquatherapy, hydrotherapy) – bu bolalar bilan maxsus tashkil qilingan suv muhitidagi mashqlar, harakatlar, nafas olish texnikalari va o'yinlar orqali psixologik-pedagogik rivojlantirishga qaratilgan metodika. U fizioterapiya, psixologiya, neyropedagogika va reabilitatsiya amaliyotida keng qo'llanadi.

Suvning tabiiy xususiyatlari (yengillik, bosim, oqim, harorat) orqali bolalarning psixomotor rivoji, emotsional holati hamda o'zini nazorat qilish qobiliyatlari yaxshilanadi. Suvda tana 80–90% yengil bo'ladi, bu mushak zo'riqishini kamaytiradi, harakatlar erkinlashadi va o'zini boshqarish jarayoni osonlashadi. Giperaktiv bolalarda sezgi tizimi (sensor tizim) ko'pincha izdan chiqqan bo'ladi. Suvning bosimi, harorati va tebranishi ularning sezgi tizimini tinchlantiradi va bosh miya signallarini tartiblaydi. Suvdagi mashqlar chuqur va barqaror nafas olishni talab qiladi, bu esa kislorod almashinuvini yaxshilaydi, bosh miya faoliyatini aktivlashtiradi va impulsiv harakatlarni kamaytiradi.

Suv terapiyasi giperaktiv bolalar bilan ishlashda samarali, tabiatga mos va xavfsiz metodlardan biridir. Suv terapiyasi diqqatni jamlaydi, impulsivlikni kamaytiradi, motor rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi, emotsional barqarorlikni ta'minlaydi va pedagogik jarayonning sifatini oshiradi. Suv terapiyasi maktabgacha ta'limda giperaktiv bolalarni tarbiyalash va rivojlantirishda kompleks yondashuvning muhim bo'g'ini hisoblanadi. Qum terapiyasi – bu psixologik yordam usuli bo'lib, bola qum, suv va mayda o'yinchoqlar yordamida o'z ichki dunyosini ifoda etadi. Bu metod K.G. Yung va D. Kalfflarning analitik psixologiyasi asosida shakllangan bo'lib, hozir maktabgacha ta'lim amaliyotida keng qo'llanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Qum bilan ishlash jarayoni takrorlanuvchi, sekin, tinchlantiruvchi harakatlardan iborat bo'lgani uchun bola o'z diqqatini qumni to'kish, to'ldirish, eksilash, shakllar yasash kabi jarayonlarga qaratadi. Bu jarayon diqqatning barqarorlashuviga yordam beradi va impulsivlikni kamaytiradi. Qumni siqish, uqalash, yuqoridan to'kish kabi taktil harakatlar boladagi ichki zo'riqishni tushiradi, natijada bola tajovuzkor harakatlardan ko'ra tinch o'yinlarga moyillashadi va emotsional holatni barqarorlashtiradi. Qum terapiyasi bolaga qo'rquv, xavotir, asabiylik kabi holatlarni bevosita o'yin orqali ifodalash imkonini beradi, bu esa giperaktiv bolalarda uchraydigan tez-tez kayfiyat o'zgarishlarini me'yorga tushiradi. Harakat energiyasini xavfsiz yo'naltiradi, chunki giperaktiv bolalar doimo harakatga ehtiyoj sezadilar, qum terapiyasi esa qo'llar bilan ishlash, ko'chirish, qurish, qumni "tozalash" kabi harakatlarni talab qiladi. Bu harakatlar bolaning energiyasini agressiya yoki tartibsizliksiz chiqarishiga yordam beradi.

Nutq va tafakkurni faollashtiradi, ya'ni qumda syujetli o'yinlar yaratish, voqealarni izchil ifodalash, sabab-oqibatni tushuntirish, dialog qurish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa giperaktiv bolalarda kuzatiladigan fikrlashning tarqoqligini kamaytiradi. Sensomotor integratsiyani mustahkamlaydi: qum terapiyasi taktil, vizual va motor signallarni uyg'unlashtiradi. Sensomotor integratsiya rivojlanganda bola o'z harakatlarini boshqaradi, tana sezgisini yaxshiroq his qiladi, koordinatsiya oshadi, bu esa giperaktivlik belgilari bilan bevosita bog'liq. Giperaktiv bolalar bilan ishlashda individual ta'lim yo'nalishlarini ishlab chiqish ham yuqori ijobiy natija beruvchi usuldir. Har bir bola uchun kundalik kuzatuv daftari, faollik-motivatsiya xaritasi, qisqa muddatli maqsadlar (3–5 daqiqalik mashqlar) va "mukofot jurnali" ishlab chiqiladi.

Yangi g'oya: "NEURO-PED KUZATUV DAFTERI" – giperaktiv bolalar uchun neyropsixologik ko'rsatkichlarga asoslangan raqamli-gibrid kundalik bo'lib, unda oddiy pedagogik kuzatuv emas, balki giperaktiv bolalarning kundalik neyropsixologik faoliyat dinamikasi, sensor reaksiyalar, emotsional barqarorlik ko'rsatkichlari, diqqat sikllari va behavioral triggerlar (qo'zg'atuvchi omillar) qayd etiladi. Bu hozirda maktabgacha ta'lim tizimida mavjud bo'lmagan mutlaqo yangi yondashuv hisoblanadi. Hozir maktabgacha ta'limda kundalik kuzatuv jurnallari faqat tavsiya xarakterida bo'lib, umumiy xatti-harakatlarni qayd etadi, giperaktiv bolalar uchun maxsus neyropsixologik parametrlar asosida shakllantirilgan kuzatuv tizimi mavjud emas, pedagogning kundalik qarori esa ilmiy asoslangan bo'lmaydi. Bizning daftar esa qaror qabul qilishni osonlashtiradi. Kuzatuv daftari tuzilmasi (innovatsion shakl): 1. "Diqqat sikllari" bo'limi – pedagog har kuni bolada diqqat qanchaga yetganini maxsus kod bilan belgilaydi. Misol: D1 – 2–3 daqiqa diqqatni ushladi; D2 – 5 daqiqa davomida topshiriqni tugatadi; D3 – 7–10 daqiqa barqaror diqqat; D4 – murakkab topshiriqda 10 daqiqadan ortiq diqqat. Bu orqali haftalik "diqqat grafikasi" chiziladi. Pedagoglar uchun turli seminar va treninglar ularning faoliyat samaradorligini yanada oshirishga yordam beradi, ya'ni ADHD psixologiyasi, o'yin orqali tartibga solish texni-

МАКТАВ ТА'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

kalari, konfliktlarni boshqarish, muloqotning empatik modeli haqidagi zamonaviy bilimlar, fikrlar va g'oyalar muhokama qilinishi yanada tez va ko'proq axborot berilishiga yordam beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Giperaktiv bolalar bilan ishlashda oilaviy hamkorlik eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Chunki bola ko'p vaqtini uy sharoitida o'tkazadi va uning xulq-atvori, emotsional holati, o'rganish jarayonidagi muvaffaqiyati yoki qiyinchiliklari avvalo oiladagi tarbiya uslublari bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Oilaviy hamkorlik bolaning kundalik rejimiga amal qilishini ta'minlaydi. Uyda tartibli va barqaror rejim bo'lishi giperaktiv bolada xavotir va beqarorlikni kamaytiradi. Ota-onaning bolaga qo'yadigan talablarining aniq, barqaror va izchil bo'lishi bola uchun xavfsizlik hissini yaratadi. Bu esa uning xulq-atvorini me'yorga tushirishga yordam beradi. Agar oilada qoidalar doimiy o'zgarib tursa, bolada impulsivlik kuchayadi va o'zini boshqarish qiyinlashadi. Pedagogning ota-onalar bilan muntazam muloqoti bolaning rivojlanishini samarali kuzatish imkonini beradi. Pedagog kundalik kuzatuvlardagi o'zgarishlarni ota-onaga yetkazadi, ota-ona esa uy sharoitidagi holatlarni baham ko'radi. Bu ikki tomonlama ma'lumot almashinuvi bolaning individual xususiyatlariga mos yondashuvni shakllantiradi. Shuningdek, uyda qo'llanadigan tarbiya usullari bog'chadagi faoliyat bilan mos kelsa, bola o'z xulqini osonroq boshqaradi.

XULOSA

Giperaktiv bolalar bilan ishlash murakkab, ammo to'g'ri metodik yondashuv asosida yuqori natija beruvchi jarayondir. Pedagogning kasbiy kompetentligini oshirish – bu muntazam trening, metodik qo'llanma bilan ishlash, o'yin texnologiyalarini samarali qo'llash, individual yondashuv va ijobiy intizom orqali amalga oshiriladi. Giperaktiv bolalar to'g'ri boshqarilganda ijodkor, izlanuvchan va yuqori salohiyatli shaxslarga aylanishi mumkin. Shu bois pedagoglarning o'z ustida ishlashi, zamonaviy metodikalarni o'zlashtirishi va ularni amaliyotga tatbiq etishi maktabgacha ta'lim tizimining dolzarb vazifalaridan biridir. Bu metodika bolalarning diqqatini jamlash, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va ta'lim jarayonida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi.

Giperaktiv bolalar bilan ishlash jarayonida pedagogning kasbiy kompetentligini rivojlantirish nafaqat tarbiyaviy, balki psixologik–pedagogik muvozanatning shakllanishida ham muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, giperaktivlikning oqilona boshqarilishi bola rivojlanishining barcha jabhalariga – kognitiv, emotsional va ijtimoiy moslashuvga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, pedagoglar tomonidan bolalarning neyropsixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda interfaol metodlar, sensor integratsiya mashqlari va muvofiqlashtirilgan o'yin texnologiyalarini qo'llash bolaning o'zini tutishini tartibga solishga yordam beradi. Shuningdek, giperaktiv bolalar bilan ishlashda tizimli monitoring, kundalik kuzatuv, individual rivojlanish xaritalarini yuritish va oilaviy hamkorlikning yo'lga qo'yilishi pedagogik ta'sirning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Bolaning fiziologik rivojlanish dinamikasi, temperament xususiyatlari va individual ehtiyojlari muntazam tahlil etilganda ta'lim jarayoni maqsadli va barqaror bo'ladi. Natijada pedagog kompetentligining yuksalishi giperaktiv bolalarning o'z-o'zini nazorat qilish, irodaviy faoliyatni rivojlantirish, muloqot madaniyatini shakllantirish va muammoli vaziyatlarda moslashuvchan strategiyalarni qo'llash ko'nikmalarining mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Bunday yondashuv ilmiy asoslangan, izchil va bola markaziga yo'naltirilgan tarbiyaviy muhitni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Barkley, R. A. Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: A Handbook for Diagnosis and Treatment. New York: Guilford Press, 2015.
2. Ayres, A. J. Sensory Integration and the Child. Los Angeles: Western Psychological Services, 2005.
3. Miller, L. J. Sensory Processing Disorder in Children. Penguin Books, 2006.
4. Sultonov, Q. Bola psixologiyasi va psixodiagnostika. Toshkent: Fan, 2012.
5. Ismailova, M. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2019.
6. Nazarov, B., va Qodirova, D. Maxsus pedagogika va psixologiya asoslari. Samarqand, 2020.
7. Tadjibaeva, L. Maktabgacha ta'lim va psixopedagogik yondashuvlar. Toshkent: TDPU, 2018.
8. G'oziev, E. G. Yosh davrlar psixologiyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2010.
9. Turg'unova, N. Y. Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
10. Yo'ldosheva, M. Bolalar psixologiyasi. Toshkent: O'zMU nashriyoti, 2018.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.